

Objectes al Museu Diocesà de Barcelona (MDB)

Sant Cugat del Vallès

Ubicació

Comarca: Vallès Occidental
Lloc/Adreça: Edifici de la Pia Almoïna, plaça de la Catedral, de Barcelona.

Coordenades:

Latitud: 41.470483613445
Longitud: 2.0852553623456
UTM Est (X): 423618
UTM Nord (Y): 4591391

Classificació

Número de fitxa: 08205 - 856
Àmbit: Patrimoni moble
Tipologia: Col·lecció
Estil / època: Medieval Gòtic
Segle: XII - XIV
Estat de conservació: Bo
Protecció: Legal i física
Tipus de protecció: Inexistent
Observacions protecció: Llei 9/1993, de 30 de setembre, del Patrimoni Cultural Català. Codi de Dret Canònic i altres documents del Vaticà, de la Conferència Episcopal Espanyola i de l'Arquebisbat de Barcelona.
Accés: Restringit
Ús actual: Científic/Lúdic/Cultural
Titularitat: Privada accessible
Titular: Arquebisbat de Barcelona

Fitxes associades:

[Fragment de l'alba de l'abat Biure al museu Disseny Hub Barcelona](#)

[Ermita de Sant Adjutori](#)

[Capella de Sant Medir](#)

Autoria de la fitxa

Daniel Sancho París (Stoa, propostes culturals i turístiques SL)

Descripció

Al Museu Diocesà de Barcelona hi ha els següents objectes procedents de Sant Cugat del Vallès:

Fragments de la capa i de l'alba de l'abat Biure (segle XIII).

La capa pluvial està elaborada amb seda, or de Xipre i lli, anomenada filosedà, realitzada amb la tècnica de samit, fabricada a la península Ibèrica, possiblement a Castella, a finals del segle XIII o principis del segle XIV, confeccionada segurament per teixidors mudèjars.

L'alba és de lli llis. A la part superior i inferior hi havia ornaments aplicats de teixit de tapisseria de seda i or, que no arribaren mai a ingressar al Museu Diocesà de Barcelona. L'any 1899, bona part dels ornaments va ser venut a París per l'antiquari Baron.

Ramon Arnau de Biure, nascut en una família de cavallers, possiblement de l'Empordà. Va ser nomenat abat del monestir de Sant Cugat del Vallès, amb possessió donada a Avinyó pel papa Climent VI (1348). La nit de Nadal del 1350 fou assassinat al peu de l'altar per Berenguer de Saltells.

Arqueta reliquiari (segle XIV)

L'arqueta de Sant Cugat és un reliquiari d'orfebreria dels inicis del segle XIV. Està elaborada amb plaques de plata repujades i cisellades, parcialment daurades i aplicades sobre una estructura de fusta. Aquestes plaques representen escenes de la vida i el martiri de sant Cugat. Els seus creadors van ser Joan de Gènova i Arnau Campredon. Al segle XVII, l'arqueta va ser desmuntada per construir-ne una de nova, de mida més petita, en la qual es van reutilitzar les planxes de plata de la peça original.

L'amplada de l'arqueta es va reduir de 120 cm a 63 cm, i va quedar amb unes dimensions finals de 26 x 63 cm, reutilitzant les plaques de plata de la peça original. L'arqueta té una base rectangular i una tapa amb forma de piràmide truncada; totes les seves cares estan decorades amb relleus.

Aquestes són les escenes representades a l'arqueta:

Part davantera:

La part superior davantera, que correspon a la tapa, presenta al centre Crist assegut en un tron, beneïnt amb la mà dreta i sostenint un llibre amb l'esquerra. Aquesta imatge està emmarcada per una simulació d'arquitectura amb ogives trilobades i columnes amb pinacles que les separen. A ambdós costats, s'hi poden veure àngels turiferaris en genuflexió, portant un encenser.

A la part inferior davantera, que correspon al contenidor, destaca la representació de les santes Juliana i Semproniana al centre, on es troba el pany de l'arqueta.

Als costats, les plaques il·lustren:

- Sant Cugat envoltat d'una gran foguera, mentre dimonis fugen; sobre el màrtir es percep la mà de Déu (*dextera domini*) i l'emperador Maximià observa des del seu tron.
- Sant Cugat patint el martiri sobre una graella, també davant de Maximià.
- El desembarcament de sant Cugat juntament amb sant Feliu a Barcelona.
- El martiri de sant Cugat a cop de bastó.
- El baptisme de les santes Juliana i Semproniana per part de sant Cugat.

Part posterior:

- El desembarcament de sant Cugat i sant Feliu a Barcelona.
- La predicació de sant Cugat davant d'un grup de persones.
- El baptisme de les santes Juliana i Semproniana, deixebles de sant Cugat, que provenen de l'antiga Iluro.
- El martiri de sant Cugat a cop de bastó.

Laterals petits:

- Sant Cugat és portat encadenat davant de Maximità.
- La decapitació de sant Cugat.
- En presència de sant Cugat, el temple pagà s'enfonsa i Maximità mor aixafat.
- Les santes Juliana i Semproniana dipositen el cos del sant al sepulcre.

Es va conservar al monestir de Sant Cugat del Vallès des del segle XIV fins al 1835. Amb la desamortització del monestir, les relíquies i l'arqueta es van traslladar a l'església de Sant Cugat del Rec, a Barcelona, on van continuar venerant-se.

Bàcul de l'abat Clasquerí (segle XIII)

Part superior d'un bàcul, localitzat en una urna en el seu moment, realitzat en fusta daurada i policromada, datada de finals del segle XIII. A la part inferior del bàcul hi ha el nus, amb forma de pom, que uneix el bastó amb la voluta, on hi ha representat l'escut de la casa Clasquerí. La base és plana, té forma de circumferència i finalitza amb un cap de drac amb la boca oberta. A l'interior de la voluta hi ha l'Agnus Dei, amb una creu sobre el llom i un colom situat a la part superior, que mira cap al drac. Hi ha un ocell situat a la part final de l'anyell, a tocar del drac.

El bàcul va ingressar al Museu Diocesà el 1916. Va ser restaurat el 1915, el 1939 i el 1985.

Lipsanoteca (segles XII-XIII)

La lipsanoteca és una caixeta circular, de forma aixafada, de fusta groga i amb peu de galeta. Decorada amb una faixa que conté una inscripció aràbiga cursiva, que repeteixen una paraula i està delimitada per bandes de color vermell i groc. En origen, eren unguentaris, però al món cristià els emprà per guardar relíquies dins dels altars en el moment de la dedicació.

La lipsanoteca va ingressar al Museu Diocesà l'any 1916. En aquell moment, existia també una tapa amb un pom per aixecar-la, però va desaparèixer durant la Guerra Civil Espanyola. Va ser restaurada el 1989.

Imatge de la Mare de Déu

Escultura gòtica, del segle XIV, de fusta policromada, amb la representació de la Mare de Déu, sedent, amb el Nen Jesús assegut al seu genoll esquerre. Maria porta una corona merletada sobre un vel de color blanc, amb decoracions circulars a les espatlles. Porta una túnica vermella, amb un collar pintat, i un mantell daurat. Va perdre l'avantbraç dret. Tant la Mare de Déu com el Nen Jesús miren cap endavant. A la base de l'escultura hi ha un forat que indica que estaria subjectada a algun lloc. Mesura 19 cm x 7,5 cm x 7 cm.

L'escultura va ingressar al Museu Diocesà l'any 1916.

Imatge de la Mare de Déu del Bosc (segle XIV)

Escultura en fusta policromada de la Mare de Déu del Bosc, que havia estat a l'ermita de Sant Adjutori. La imatge de la Mare de Déu és sedent i està desproporcionada amb un cos allargassat però amb unes cames curtes. Porta túnica fins als peus i un mantell que cobreix les espatlles i els braços, també porta un vel que tapa la cabellera i no porta corona. Li manca el braç dret. Sobre el genoll esquerre està assegut el Nen Jesús, agafat amb la mà esquerra de Maria, i li manca a l'infant l'avantbraç dret. Mesura 80,3 cm x 29 cm x 21 cm.

L'escultura va ingressar al Museu Diocesà l'any 1916.

Imatge de la Mare de Déu de Sant Medir (segle XIV)

Escultura de la Mare de Déu, realitzada en alabastre policromat, de mitjan segle XIV. La Verge està dempeus i amb el Nen Jesús agafat al braç esquerre. Ella vesteix una túnica i un mantell que li cobreix els cabells i li cau per sobre de les espatlles. Maria i Jesús es miren mútuament. El Nen Jesús subjecta amb la mà esquerra un ocell i amb la mà dreta agafa uns plecs del mantell de Maria.

Queda poques empremtes de policromia a l'escultura, que tenia els cabells daurats, la túnica i les sabates vermelles, el mantell blau, i una sanefa daurada. L'escultura presenta algunes pèrdues: arestes d'alguns plecs de la túnica i del mantell, el dit petit de la mà dreta i part del peu esquerre de Maria i el nas del Nen Jesús.

Procedent d'Itàlia, va ser portada per l'oncle del monjo Despujol, segons Felip d'Alemanya, monjo benedictí del segle XIX. Malgrat aquesta història, els estudis van dictaminar que era esculpida a Catalunya, però d'influència italiana i és molt semblant a la Mare de Déu de Cornellà del Conflent, de Jaume Cascalls. Des de 1604 estava situada a la fornícula central de l'altar barroc de l'ermita de Sant Medir. El 1909 va passar al Museu Parroquial de Sant Cugat del Vallès i, finalment, al Museu Diocesà de Barcelona el 1916.

Observacions:

La fotografia ha estat extreta de la web del Museu Diocesà de Barcelona.

Història

L'alba i la capa van ser conservades al monestir de Sant Cugat fins a la creació del Museu Diocesà de Barcelona el 1916, quan foren traslladades. La capa però, no va arribar sencera a Barcelona perquè anteriorment havia estat fragmentada en tenir la consideració popular de relíquia o per col·leccionisme.

Al Museu Diocesà de Barcelona es conservava el fragment més gran de la capa, que contenia una franja central que anava de dalt a baix, en vertical, amb una pseudoinscripció cúfica, la caputxa i un lligall. Les altres parts formaven part de col·leccions particulars. A principis de la Guerra Civil Espanyola, el Museu Diocesà fou assaltat (estava situat al Seminari Conciliar de Barcelona) i desaparegué el fragment de la capa. Un cop acabat el conflicte bèl·lic, mossèn Manuel Trens, director del museu des de la seva creació, va començar a cercar la capa i localitzà dos fragments en dos museus dels Estats Units, al The Cleveland Museum of Art i al The Art Institute of Chicago, que els adquiriren procedents del mercat d'antiguitats. Finalment, l'historiador de l'art i liturgista Trens aconseguí recuperar els dos fragments: el primer el 1950 i el segon el 1954. No aparegué ni el lligall ni la caputxa.

Folch i Torres va reconstruir l'alba i va situar els fragments d'ornamentació allà on va creure que hi anaven. Els de la part inferior eren hispanoàrabs, segurament del segle XIII, amb un dibuix de roleus en or i seda, fet en tapisseria. D'aquesta part es conserven fragments a l'Institut de Valencia de Don Juan, a Madrid; dos trossos al museu Disseny Hub de Barcelona, un procedent de la col·lecció Cabot, i l'altre de la de Gaspar

Homar; al Musée Historique des Tissus de Lió; i a la col·lecció Keir a Richmond Survey, de la Gran Bretanya.

Els fragments de la part superior eren fets a Palerm entre els segles XI i XII, i representen arbres i ocells alternats en dues franges horitzontals amb una inscripció que els separa; fets en tapisseria, amb sedes policromades i or. Se'n conserven fragments al museu Disseny Hub de Barcelona, procedents de la col·lecció Cabot, i també procedents de la col·lecció Pascó; al Musée National du Moyen Age-Thermes de Cluny, a París, procedent de la col·lecció de Claudius Cote; als Musées Royaux d'Art et d'Histoire de Brussel·les, procedent de la col·lecció Isabelle Herrera; i al Rijksmuseum d'Amsterdam.

El Museu Diocesà de Barcelona és un museu propietat de l'Església catòlica inaugurat el 22 d'octubre de 1916 a la planta baixa del Seminari Conciliar de Barcelona sota la direcció del vilafranquí mossèn Manuel Trens Ribas, historiador de l'art i gran liturgista. El 1991, el museu va obrir portes a l'edifici de la Pia Almoina, al costat de la catedral de Barcelona.

Bibliografia

DALMASES, Núria de (1989). "Fitxa nº 222" a *Millenym. Història i Art de l'Església Catalana*. Generalitat de Catalunya.

DALMASES, Núria de (1992). *Orfebreria catalana medieval Barcelona 1300-1500: Consideracions generals i catalogació d'obra Vol. I*. Institut d'Estudis Catalans.

CRISPÍ CANTON, Marta (1995). "Més exemples d'italianisme en l'escultura catalana del segle XIV: La Mare de Déu de Sant Medir" a *Locus Amoenus*, p. 75-79.

DI FABARO, Clario; BOCCARDO, Piero; COLOMER, José Luis (2004). "Pintura, orfebrería y mercado suntuario" a *España y Génova: obras, artistas y coleccionistas*. Centro de Estudios Europa Hispánica.

DURAN CAÑAMERES, Fèlix (1915). "La orfebrería catalana" a *Revista de Archivos, Bibliotecas y Museos*.

DURLIAT, Marcel (1989). *L'art en el regne de Mallorca*. Editorial Moll.

GARGANTÉ LLANES, Maria (2011). *Festa, arquitectura i devoció a la Catalunya del Barroc*. Publicacions de l'Abadia de Montserrat.

MARTÍN ROS, Rosa Maria (1992). "Capa de l'abat Biure" a *Catalunya Medieval*. Lunweg, p.182-183.

MARTÍN ROS, Rosa Maria (1999-2000). "La dispersió dels teixits medievals: un patrimoni trossejat" a *Lambard: estudis d'art medieval*, p. 165-182.

